

Veel meer aandacht nodig voor femicide

Huisartsen, wijkverpleegkundigen en professionals in het sociaal domein kunnen een rol spelen in het voorkomen van femicide. Belangrijk hiervoor is dat zij signalen herkennen en op basis van inhoudelijke kennis in staat zijn om door te vragen als ze een vermoeden hebben dat sprake is van een onveilige situatie voor de vrouw in de relatie of het gezin of in het contact met haar ex. Maar de kennis over femicide staat onvoldoende op de agenda bij de beroepsverenigingen van deze professionals, stellen Valente en het Verwey-Jonker Instituut.

TEKST: FRANK VAN WIJCK

BEELD: PIXABAY/KANHAISKAN - THEDIGITALARTIST

Afgelopen maart, op Internationale Vrouwendag, demonstreerden vrouwen op de Dam in Amsterdam tegen femicide. Niet voor niets: onderzoek van Veilig Thuis wijst uit dat in 2022 alleen al in de regio Amsterdam-Amstelland tienduizend meldingen zijn gedaan bij Veilig Thuis, waarbij het in twee derde van de gevallen ging om acuut gevaar of structurele onveiligheid voor de vrouw.

Een uitzending van Pointer over vrouwenmoord, afgelopen april, maakte duidelijk hoe omvangrijk de problematiek is. Tussen 2017 en 2021 kwamen 215 vrouwen door moord of doodslag om het leven. In meer dan de helft van de gevallen was de dader de partner of ex van de vrouw. 23 procent van de vrouwen is door verwurging of verstikking om het leven gebracht. Macht en vooral dwingende controle spelen een rol in het proces

MEER WETEN?

De Pointer uitzending over femicide is hier terug te kijken: [Pointer - Vrouwenmoord - 6-4-2023 - TVblik](#). Van belang zijn ook deze vijf documenten: [Jaarcijfers-2022.pdf \(020veiligthuis.nl\)](#) [Factsheet Intieme terreur | VNG](#), [Derde cohort studie: resultaten van de aanpak huiselijk geweld en kindermishandeling in 13 nieuwe Veilig Thuis-regio's](#). | ZonMw Projects, [Dossier femicide - Vereniging Valente en Intieme terreur](#) - Augeo Special - Gezinsprofielen.

Van belang is ook de stichting Veilig Thuis ([Home - Veilig Thuis](#)), voor advies en ondersteuning en voor het melden van huiselijk geweld (en kindermishandeling). Omdat niet-fatale wurging een belangrijke rode vlag is als mogelijke voorbode van een latere femicide, pleitte de stichting eerder dit jaar er bij het kabinet voor om wurging tot topprioriteit te benoemen. Mede door de val van het kabinet is hiermee niets gedaan.

Het idee voor dit artikel komt van de Emanuel Snatager Foundation (<https://www.emanuelsnatagerfdn.org>), die over het onderwerp femicide is gestart met een expertmeeting die wordt uitgevoerd door het Verwey-Jonker Instituut.

dat hieraan voorafgaat. Stalking en niet-fatale verwurging zijn belangrijke rode vlaggen. Heeft eenmaal een niet-fatale verwurging plaatsgevonden, dan heeft de vrouw een zeven maal zo hoog risico om later te worden vermoord. Maar cijfers over hoe vaak niet-fatale verwurging voorkomt en hoe vaak erop wordt ingegrepen, zijn nauwelijks te vinden. Naar die voorgeschiedenis is geen onderzoek gedaan.

Leidt geweld of bedreiging binnen de relatie tot contact met de politie, dan kan de gemeente de man een tijdelijk huis- en contactverbod opleggen. En niet-fatale verwurging is een op zichzelf staand misdrijf. Maar daarvoor moet het wel tot een veroordeling komen, en te vaak blijven signalen onopgemerkt. In Engeland vindt wel standaard onderzoek plaats na een partnermoord of signalen zijn gemist. Artsen worden daar ook getraind om signalen te herkennen en de juiste vragen te stellen.

Geen gerichte aandacht

Hoe is dat in Nederland? De LHV laat weten geen beleid

te hebben dat specifiek gericht is op femicide. Ook biedt de vereniging geen bijscholing aan op dit specifieke thema. Uiteraard volgen huisartsen wel de Meldcode Huiselijk geweld en kindermishandeling. Daarin is aandacht voor de signalerende rol van (huis)artsen op het gebied van partnermishandeling. De ontwikkeling van richtlijnen op het gebied van herkenning/behandeling van patiënten ligt op het terrein van het Nederlands Huisartsen Genootschap.

Het sociaal werk dan? In het beroepscompetentieprofiel en in opleidingen zit het onderwerp femicide niet specifiek, reageert Sociaal Werk Nederland. Het stelt wel dat het signaleren een belangrijke generieke competentie is waarover sociaal werkers moeten beschikken: van femicide maar ook van bijvoorbeeld huiselijk geweld, mensenhandel, vrouwenbesnijdenis of het 'zomerprobleem' van de verdwenen klasgenoten die zijn achtergelaten in het thuisland.

Bij V&VN heeft het thema wel aandacht, maar dan >>

onder de algemene scholing van Veilig Thuis (advies- en meldpunt voor huiselijk geweld, kindermishandeling en ouderenmishandeling). Hierbij worden meldingen gedaan binnen een brede range van 'zorgen' die een verpleegkundige tegenkomt tijdens een casus en dit wordt doorgegeven aan de Veilig Thuis functionaris die dit doorzet naar het meldpunt. Zo ook bij verdenking van geweld tegen vrouwen. Dit gaat in samenspraak met de betrokkene. In aparte scholing op dit gebied voorziet V&VN niet.

“Alleen zeggen ‘Je moet daar weg’ helpt niet als daarbij geen concrete hulp en bescherming wordt geboden.”

Onderzoek

Bij het Verwey-Jonker Instituut wordt veel onderzoek gedaan naar de zaken die voorafgaan aan femicide. Onderzoeker Katinka Lünemann vertelt: “De derde cohortstudie over volwassenen en gezinnen die in een bepaalde periode zijn gemeld bij Veilig Thuis vanwege zorgen over huiselijk geweld is vrij recent gepubliceerd. Als sprake is van een aantal aspecten van dwang en controle, is ook veelal sprake van ernstig geweld, weten we uit deze en eerdere studies. Het is dus zaak slachtoffers te beschermen. Dit betekent dat de huisarts goede vragen moet stellen. Niet alleen naar de klappen die worden uitgedeeld, maar ook of iemand vrij is in beslissingen nemen of juist bang is. En of iemand een sociale context om zich heen heeft. Alleen zeggen ‘Je moet daar weg’ helpt niet als daarbij geen concrete hulp en bescherming wordt geboden. Stalking en ook moord liggen dan immers op de loer. Dit risico is het grootst bij een patroon van controle en dwang.”

Het gaat erom signalen te herkennen. De factsheet **Intieme terreur (Factsheet 'Intieme terreur' | Factsheet | Huiselijk Geweld)** is hierbij behulpzaam, stelt Lünemann. “Op dit gebied is bij hulpverleners – ook huisartsen – nog een wereld te winnen”, zegt ze.

Kennisoverdracht

Een andere belangrijke informatiebron is Valente. Dit is

CAMPAGNE IN AMSTERDAM

Op basis van onderzoek van het Verwey-Jonker Instituut heeft de gemeente Amsterdam besloten om in de aanloop naar de kerstperiode een campagne te lanceren om aandacht te vragen voor huiselijk geweld en femicide. Voor de decembermaand is gekozen omdat dit een kwetsbare periode is waarin huiselijk geweld vaker plaatsvindt. Het is niet voor het eerst dat de gemeente aandacht vraagt voor het onderwerp. Er waren eerdere publiekscampagnes en in Amsterdam-West werden in 2022 voorstellingen en dialoogavonden georganiseerd.

de branchevereniging waarbij vrouwenopvangorganisaties (die zowel opvang als ambulante begeleiding en in veel gevallen ook voorlichting bieden aan netwerkpartners in hun eigen regio) zijn aangesloten in het landelijk netwerk vrouwenopvang (**Basisnetwerk: Landelijk Netwerk Vrouwenopvang - Vereniging Valente**). Senior beleidsadviseur Essa Reijmers vertelt: “Onze leden zijn verdeeld over 35 centrumgemeenten en worden via deze gemeenten betaald voor hun dienstverlening in de regio. Het kan dus per regio verschillen hoe, aan wie en in welke mate kennis actief aangeboden wordt. Dat is belangrijke achtergrondinformatie bij vragen over de kennisoverdracht die over femicide wordt geboden.”

De basis is in ieder geval dat vrouwenopvangorganisaties hun kennis aanbieden in de vorm van consultatie, voorlichting en vaak ook trainingen aan zowel directe ketenpartners zoals wijkteams, jeugdhulp, politie en andere directe samenwerkingspartners, en in veel gevallen ook breder aan organisaties in de sociale basis.

Ontbrekende kennis

Dit geeft nog geen antwoord op de vraag in hoeverre bij huisartsen, wijkverpleging en professionals in het sociaal domein kennis over femicide aanwezig is. “Deze kennis ontbreekt in de meeste gevallen nog”, zegt Reijmers. “in Nederland staat het (h)erkennen van de rode vlaggen en fasen van intieme terreur – een patroon van partnergeweld dat in extreme vorm kan leiden tot femicide – nog in de kinderschoenen. Kennis hierover is niet opgenomen in basiscurricula of in bijscholingsprogramma's. De genoemde professionals herkennen signalen nog veel te weinig naar ons idee.”

Hebben ze wel ervaring in gespreksvoering erover? Reijmers: “Niet op dit specifieke gebied. Het bespreken van (ernstige) vormen van huiselijk geweld vraagt dat je doorvraagt, specifiek in gesprek gaat over aard, vormen en frequentie van het geweld en dit expliciet benoemt. Ook is het belangrijk dat vormen van psychisch geweld

– kleineren, vernederen, dreigen, spullen afpakken of toegang tot bepaalde zaken ontzeggen, manipuleren enzovoort – herkend worden voor wat ze zijn. En dat ze in de context van een breder patroon – wat gebeurde er eerder, hoe is iemand in deze situatie gekomen – geïdentificeerd en besproken worden.”

“in Nederland staat het (h)erkennen van de rode vlaggen en fasen van intieme terreur nog in de kinderschoenen.”

Wat dit kan verhinderen, is dat slachtoffers zich vaak schamen, ambivalent kunnen zijn in hun gevoelens en angstig om zich te uiten. Reijmers: “Ze kunnen zichzelf tegenspreken of overmand worden door angst, schaamte, loyaliteitsgevoelens of twijfelen aan hun eigen inschatting. Dit komt veel voor bij vrouwen die al langere tijd in een dergelijke situatie leven en getraumatiseerd raken. Juist dan is het belangrijk door te vragen en/of op een later moment terug te komen op wat al besproken is. Kortom: het vraagt specifieke gespreksvaardigheden én kennis over de signalen en mogelijke risico's die je niet zonder meer bij elke eerstelijns hulpverlener kunt verwachten maar die om specifieke training en kennisoverdracht vragen én om goede lijntjes met gespecialiseerde hulpverlening die ingeschakeld kan worden.” <<